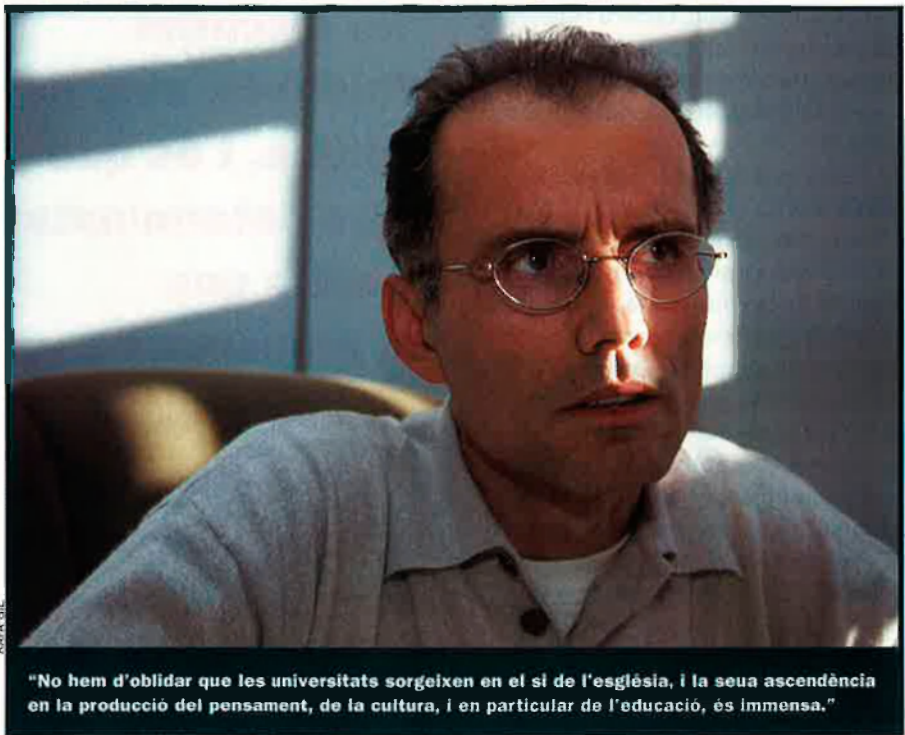

“L’acusació de genocidi és una indecència”

Ferran Garcia-Oliver és l'autor de l'edició crítica de la butlla del papa Alexandre VI que el 1501 va autoritzar els estudis a la Universitat de València. Aquest professor d'història medieval ha estat un dels protagonistes de la polèmica que s'ha produït en les darreres setmanes al voltant de la controvertida figura del papa Borja.

“No hem d'oblidar que les universitats sorgeixen en el si de l'església, i la seua ascendència en la producció del pensament, de la cultura, i en particular de l'educació, és immensa.”

La celebració dels 500 anys de la concessió de la butlla pontifícia *Inter ceteras felicitates* que autoritzava els estudis a la Universitat de València ha provocat en les darreres setmanes una tensa polèmica al voltant de la figura del papa Alexandre VI. El professor d'Història Medieval Ferran Garcia-Oliver, autor de la transcripció i de la traducció de la butlla, ha estat un dels protagonistes d'aquesta discussió que ha posat de manifest la controvertida història de la família valenciana més universal. Tot i que Gar-

cia-Oliver reconeix que aquesta discussió és més política que històrica, rebutja les opinions que acusen el papa Borja de genocida i les qualifica d'“indecents i absolutament fora de lloc”. A més, però, Garcia-Oliver parla també de la importància de la butlla i del context històric en el qual el papa Alexandre la va concedir.

—Fins a quin punt era necessari el permís de l'església per a crear una universitat?

—La butlla de gener de 1501 és un

document que sanciona uns fets —la creació de la Universitat de València dos anys abans— però sense la preceptiva autorització eclesiàstica li hauria mancat la cobertura legal imprescindible. Té un alt contingut simbòlic, però a la vegada polític i ideològic. No hem d'oblidar que les universitats sorgeixen emparades per l'església i la seua ascendència dins del món de la producció del pensament, de la cultura i, en particular de les estructures educatives, és immensa a les acaballes de l'edat mitjana. Tot i que la seua hegemonia, ja des del segle XIII, va començar a esquarterar-se amb l'aparició de les ciutats i del pensament laic, encara conservava una tutela i un gran control de les regnes educatives d'Occident, tant que es fa indispensable obtenir el seu permís.

—Com és la València que veu el naixement de la Universitat?

—El clima de la València de finals del XV està canviant, sobretot en l'àmbit de la cultura i les idees. La València quatrecentista expansiva presenta ja símptomes no tan riallers. La dissidència, per exemple, comença a ser perillosa. La prova és que assistim a la captura dels conversos que subministren bona part del bo i el millor del pensament intel·lectual d'aleshores. A mi em fa la impressió que de la mateixa manera que cal domesticar els costums —hi ha una ofensiva contra la criminalitat, la prostitució—, també cal domesticar el coneixement.

—És a dir, que la Universitat naix per a controlar?

—Tampoc no és això, perquè hi ha altres raons que s'hi combinen, tot i que el clima, l'escenari, sens dubte ja no és el mateix d'aquella València oberta en què el fill d'un moro captiu, com Jordi de Sant Jordi, pot arribar a ser cavaller i home de confiança del rei. Amb tot, la pregunta ens duu a un altra: per què la universitat no naix 50, 100 o 200 anys abans. Estava en les seues mans i no féu com, per exemple, Lleida, una ciutat que no es pot comparar ni demogràficament, ni econòmicament ni

políticament amb València —ni amb Barcelona— i la té des de 1300.

—No interessava la universitat?

—Una universitat significava una gran quantitat de problemes per a la ciutat, sobretot perquè la seua màxima autoritat era el rector, i no el municipi. Això significava l'amputació d'un poder que havia costat d'aconseguir molt a les ciutats. A més, els fills dels nobles, dels poderosos, anaven a estudiar fora, a Montpeller, a Avinyó, i sobretot a les ciutats italianes. I en retornen amb un alt prestigi, que els facilitarà ocupar càrrecs importants de la governació de la

“No discutim d'història, sinó de política. I és que hi ha determinats sectors que es preocupen a mesura que el valencianisme polític i cultural fa algunes passes importants.”

ciutat i del regne, tot enlaint alhora les pròpies famílies. Per què subvencionar uns estudis als artesans i els menestrals, els seus adversaris de sempre?

—El cas de Lleida era diferent?

—Lleida era una ciutat més petita. Des de l'òptica dels paers —els jurats—, tenir una universitat representava un ressort per a l'atracció demogràfica i econòmica. Però ben aviat se'n van penedir: era una font de problemes d'ordre públic i fiscals. Costava massa diners als veïns!

—Donada la controvertida polèmica que ha provocat la celebració de la con-

cessió de la butlla a la Universitat, què té d'especial Alexandre VI que suscita tantes passions, tant a favor com en contra?

—Té d'especial que és una figura complexa sobre la qual ha caigut una llegenda negra moguda fonamentalment pels seus enemics contemporanis i de la qual han abeurat la història, la literatura, el mateix cinema. I no veges els pinsos que han subministrat per a l'anticlericalisme. Això no vol dir que eren angelets, ni de bon tros, però ni millors ni pitjors que altres papes anteriors o posteriors. L'església feia temps que estava malalta, decrepita moralment, i d'això la Reforma en va saber traure partit. Alexandre VI era el cap de l'estat Vaticà, una potència política i militar com qualsevol altra. I les seues estratègies podien ser tan perverses o bondadoses com les de qualsevol altre cap d'estat de l'època.

—Què en pensa, de les opinions que s'han publicat darrerament sobre el papa Alexandre VI?

—L'acusació de genocidi que s'ha fet és una indecència. No té cap fonament erudit i és una barbaritat, una descontextualització absoluta. Jo no sóc un abanderat dels Borja ni tampoc un detractor, sinó que com a historiador tracte de comprendre la complexitat d'un personatge situat en un lloc tan difícil, i vulnerable, com era el Vaticà. No oblidem que mentre que Ferran el Catòlic expulsava els jueus del país, és Alexandre VI qui els rep a Roma, els defensa i els protegeix. La butlla americana —no la de la universitat— només preveia l'evangelització, però sembla que fou manipulada *pro domo* pels conqueridors castellans. Bartolomé de las Casas defensa els indis aferrant-se al tenor de la butlla. Dir, doncs, que Alexandre VI inspirà el genocidi, del qual només era responsable la Corona de Castella, em sembla una frivolitat que, en definitiva, ens il·lumina sobre els usos perversos i polítics de la història.

—Què hi ha al darrere de tot això?

—Doncs que no estem discutint d'un personatge, sinó quina és la re-

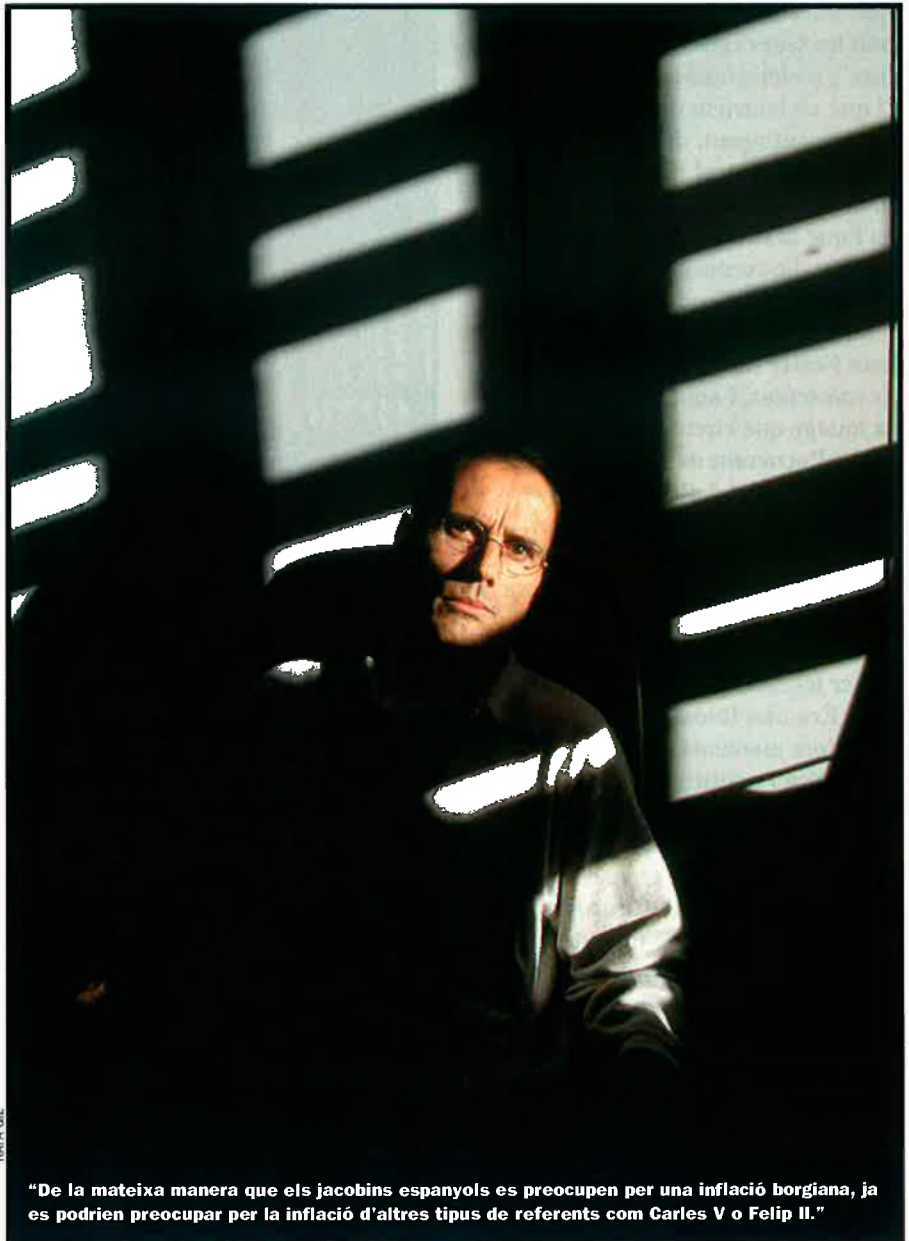
lació de la història amb l'estat-nació, és a dir, Espanya, i les minories nacionals que malden per espolsar-se la mirada unitària i centralista. De la mateixa manera que els jacobins espanyols es preocupen per la inflació borgiana, ja estaria bé que es preocuparen també per la inflació d'altres tipus de referents identitaris (exposicions sobre Carles V o Felip II) en els quals l'estat aboca milions, o que blasmaren la subvenció de 850 milions de pessetes concedida pel Ministeri de Cultura per a escriure un *Diccionario de la Hispanidad*. Això és molt fort. És a dir, tornem als anys 60: qui era Don Pelayo, qui era Felip II, qui era Agustina d'Aragó...: 850 milions perquè dòcils i obedients professors de les universitats espanyoles comencen a escriure aquestes biografies per a un diccionari del més tronat i ranci nacionalisme espanyol.

—La polèmica sobre els Borja ha derivat en una discussió sobre la figura del filòsof alemany Ernst Jünger, de qui el també filòsof Nicolás Sánchez Durà ha comissariat una exposició recentment.

—Primer de tot he de dir que sóc un lector fervorós de Jünger, dels seus diaris parisencs i de les seues agres novel·les. Però els que acusen Alexandre VI de genocida, probablement s'haurien de plantejar el mateix amb un personatge com Jünger, que en el seu temps predicà la guerra com un catecisme i que precisament no fou cap campió de la causa democràtica. A mi els *Diaris de París* sempre m'han fet l'efecte d'una hàbil justificació que no tant la confessió d'una *mea culpa*. I prou que en tenia, de culpa.

—Què hi diu de les crítiques que ha rebut per revifar aquesta polèmica en un acte oficial com era la presentació de la butlla?

—Jo crec que la universitat no ha de ser un bany maria, de falses cordialitats, de paraules impostades, de jocs hipòcrites. Per contra, crec que de tant en tant cal trencar el guió. M'encanten els estudiants que fan els seus números alegres i alternatius. Deu ser això, que encara conserve

"De la mateixa manera que els jacobins espanyols es preocupen per una inflació borgiana, ja es podrien preocupar per la inflació d'altres tipus de referents com Carles V o Felip II."

part de la pastura contestatària amb què em vaig criar en la transició. D'altres l'han perduda, i fan pena. Segurament jo també els en faig. Què hi farem! En fi, reclame el dret a la insolència. Però a aquella insolència fusteriana que juga amb l'adjectiu, amb la fina ironia, amb l'esgrima verbal. I aquest és un combat que no ens podem permetre el luxe de perdre i que fa que la universitat siga una cosa viva.

—Parlant de Fuster, vostè és un fusterià declarat. Què en pensa, de les revisions que encara avui dia es fan de la seua obra i del seu pensament?

—Mentre es facen revisions, vol dir que el pensament d'una persona perdura. Em fa la impressió que això és el que faria feliç Fuster. De tota manera, allò que s'està revisant és el Fuster polític. El Fuster pensador, el Fuster agut i irònic, l'assagista, que pocs han llegit, continua sent una pura delícia que resisteix la mar de bé la tirania del temps. Fuster mai no serà arqueologia, com no ho són Montaigne, Mann o Hrabal.

—Creu en un Fuster polític i en un Fuster escriptor?

—Fuster és una unitat de pensament, i les seues reflexions polítiques

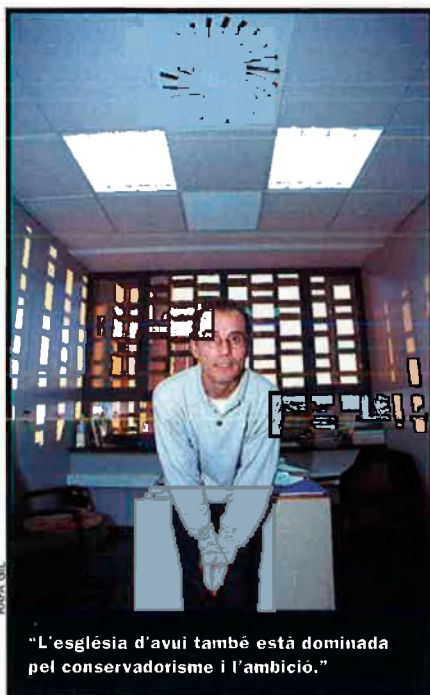
o del dia a dia tenen molt a veure amb les seues reflexions "filosòfiques", sociològiques o històriques. El que no hauríem de barrejar és el Fuster contingent, de l'estirabot, el Fuster irritat, el Fuster espontani i dotat d'aquella insolència i irreverència i que fa bromes (molt pesades de vegades, ho reconec). I precisament d'això és del que no s'han adonat determinats impugnadors de Fuster. Joan Fuster no és sols el de *Nosaltres els valencians*, i aquesta és l'imatge que circula. Fuster és també l'ocurrent de *Diccionari per a ociosos*, el del deliciós *Causar-se d'esperar*, el del formidable *Diari...* El que ens fa pensar.

—Tornem a Alexandre VI. Com era la Roma que es va trobar?

—Era una Roma convulsa, escindida per les faccions polítiques, excitada. Era una Roma que havia passat els pitjors moments de decrepitud econòmica i política. Però ara a Roma anaven els ambaixadors, els escultors, els arquitectes, els polítics, els estudiants. Roma es va convertir en l'autèntica capital d'Europa. I Alexandre VI esdevé un autèntic romà (s'hi està allà des dels divuit anys) i sobre aquesta ciutat actua, per exemple, des del punt de vista urbanístic i fa una feina excepcional, cosa que la llegenda ha silenciada.

—I l'església?

—L'església era el reflex de la societat de Roma. És també una església excitada, amb profunds problemes de moralitat, on la corrupció està a l'ho-

"L'església d'avui també està dominada pel conservadorisme i l'ambició."

ra del dia, escindida i fragmentada pels diversos llinatges. I allà enmig trobem els Borja, també disputant-se el poder. Aquells papes eren més que mai de carn i ossos, amb les seues passions, les seues ambicions, els seus interessos, i també els seus penediments.

—L'església d'avui dia continua sent una església d'ambicions?

—La nostra història domèstica, no solament la del Vaticà —el que ha passat amb Sanus i García-Gasco és un clar exemple— ens diu que aquesta església d'avui dia és també una estructura jeràrquica, burocràtica, dominada pel conservadorisme i la reacció.

—Vostè ha dit alguna vegada que el gran problema de l'església al llarg de la història ha estat la seua relació (o la no relació) amb la societat.

—La dificultat de les relacions església-societat és el que ha motivat molt sovint la incomprensió, l'odi i el distanciament. D'altra banda, també és evident que la resistència lingüística per part de l'església catalana —el català ha estat un instrument de catequesi, de divulgació— ha facilitat l'acostament als fidels. Al País Valencià, en canvi, no ha estat així. I això és reflex de les pròpies realitats polítiques. La història de l'església és en gran part la història dels bisbes, i els bisbes aquí són forasters, amb unes instruccions lingüístiques ben clares.

—Vostè ha estudiat durant vint anys el monestir de Valldigna. Quina opinió li mereix la recuperació i restauració d'aquest símbol del Císter?

—Em sembla una barbaritat el que s'hi fa i s'hi cou i, a més, amb el silenci i la complicitat de la societat política de la comarca. Durant aquests anys s'han perpetrat una sèrie d'atemptats a l'edifici. I tot perquè prefereixen una vegada més el monument de disseny que el monument bonic, prefereixen el monument que atempta, si és necessari, contra parts constitutives dels seus elements arquitectònics en contra de pensar que el monument és també un document. Millor dit, és el millor document, l'únic que ens queda.

Rosanna Melià

▲ HISTÒRIA
▲ DE LA
▲ MARINA
▲ CATALANA

Si us falten
les cobertes
o algun fascicle,
demaneu-los
al telèfon

902 13 10 25

